

**NAVOIY VILOYATI XATIRCHI TUMANIDA 2021-2023 YILLAR
ORALIG'IDA AMALGA OSHIRILGAN TASHABBUSLI BYUDJET
LOYIHALARI TAHLILI**

Jumayev Nodirbek

O'roqov Ilyos

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti "Moliya" fakulteti MMT-81 K
guruh talabalari*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Andijon viloyat Xatirchi tumani 2021-2023 yillarda tashabbusli budjetlashtirish jarayoni, ajratilgan mablag'lar miqdori, amalga oshirilgan loyihalar talil qilingan.*

Kalit so'zlar: *tashabbusli byudjet, openbudget.uz, tashabbus, ovoz berish, moderatsiya, ishchi komessiya, g'olib loyihani aniqlash, "Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi", shartnoma tuzish.*

So'nggi yillarda mamlakatimizda byudjet ma'lumotlarining ochiqligi va shaffofligini yanada oshirish, byudjet mablag'larining shakllanishi va sarflanishi ustidan va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Jahon amaliyotida ushbu maqsadlar uchun tashabbusli byudjetlashtirish – fuqarolar tomonidan ilgari surilgan takliflar (tashabbuslar, loyihalar) uchun byudjet mablag'larining bir qismini taqsimlash mexanizmi keng qo'llaniladi. Ushbu yo'nalishda BMT Taraqqiyot Dasturi so'nggi ikki yil ichida O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligiga yordam ko'rsatib, mamlakatda tashabbusli byudjetlashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda

uslubiy va ekspert ko'magini ko'rsatmoqda. Quyidagi 1- jadval orqali biz Navoiy viloyati Xatirchi tumani tashabbusli budjetlashtirish uchun yo'naltirilgan mablag'lar miqdori haqida bilib olishimiz mumkin.

1-jadval

**Navoiy viloyati Xatirchi tumani tashabbusli budjetlashtirish uchun
yo'naltirilgan mablag'lar miqdori¹ (ming so'mda)**

T/r	Ko'rsatkich nomi	2021-yil	2022-yil	2023-yil
1.	Yil boshiga qoldiq	0	612000.0	1999738.5
2.	Hisobot davrida "Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"ga o'tkazilgan mablag'lar	8920000.0	1850851.0	27197369.9
3.	"Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi"dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo'naltirilgan	8308000.0	18358453.2	25850000
3.1.	<i>Bajarilgan ishlar uchun xisobvaraqlardan moliyalashtirilgan mablag'</i>	5773605.0	11307737.8	19784802.0
3.2.	<i>Hisobvaraqlardagi qoldiq</i>	2534395.0	1450715.3	6065198.0

¹ <https://openbudget.uz/boards/reports>

Modern education and development

4.	“Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”da qoldiq mablag‘	612000.0	1229447.9	1347369.9
----	--	----------	-----------	-----------

Navoiy viloyati Xatirchi tumanida 2021-2023 yillar oralig‘ida amalga oshirilgan tashabbusli byudjet loyihalari hisobotlarini o‘rganish orqali quyidagi tahlillar keltirilgan. Tashabbusli byudjet loyihasi 2021 yildan boshlanganligi uchun 2021- yil boshidagi qoldiq **0,0** ming so‘m , Hisobot davrida “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”ga o‘tkazilgan mablag‘lar **8920000,0** ming so‘m, shuningdek “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo‘naltirilgan mablag‘ **8308000,0** ming so‘m va yil oxiridagi “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”da qoldiq mablag‘ **612000,0** ming so‘mni tashkil etgan . 2022 yildagi yil boshidagi qoldiq esa **612000** ming so‘mni tashkil etgan Hisobot davrida “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”ga o‘tkazilgan mablag‘lar **1850851,0** ming so‘m, shuningdek “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo‘naltirilgan mablag‘ **18358453,0** ming so‘m va yil oxiridagi “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”da qoldiq mablag‘ **1229447,9** ming so‘mni tashkil etgan .2023 yildagi yil boshidagi qoldiq esa **1999738,5** ming so‘mni tashkil etgan Hisobot davrida “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”ga o‘tkazilgan mablag‘lar **27197369,9** ming so‘m, shuningdek “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”dan tadbirlarni moliyalashtirish uchun yo‘naltirilgan mablag‘ **25850000,0** ming so‘m, shulardan Bajarilgan ishlar uchun xisobvaraqlardan moliyalashtirilgan mablag‘ **19784802,0** ming so‘m , yil oxiridagi “Fuqarolar tashabbusi jamg‘armasi”da qoldiq mablag‘ **1347369,9** ming so‘mni tashkil etgan .

2-jadval

Navoiy viloyati Xatirchi tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlar²

² <https://openbudget.uz/boards/reports>

Modern education and development

T/r	Tadbirlar nomi	Moliyalashtirilgan takliflar soni			Sarflangan mablag' (ming so'mda)		
		2021-yil	2022-yil	2023-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Jami		29	29	30	5773605.0	11307737.8	25850.0
1.	Hududiy ichki yo'llar	1	4	2	245182.6	2441187.8	2100.0
2.	Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash	28	19	20	5528422.4	8075794.4	17200.0
3.	Maktabgacha ta'lim muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	0		1			850.0
4.	Sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	0	3	5		2719607.2	4000.0
5.	Boshqa ijtimoiy soha muassasalarini ta'mirlash va jihozlash	0	3	2		1949804.0	1700.0
6.	Ichimlik suvi ta'minotini yaxshilash	0		0			0
7.	Ko'cha chiroqlarini o'rnatish tadbirlari	0		0			0
8.	Hududlarni tartibga keltirish	0		0			0

Modern education and development

	(obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish)						
9.	Boshqa tadbirlar	0		0			0

Navoiy viloyati Xatirchi tumani tashabbusli budjetlashtirish natijasida amalga oshirilgan tadbirlarda 2021 yilda Jami 29 takliflarga **2773605,0** ming so'm mablag' moliyalashtirilgan, 2022-yilda ham bu ko'rsatkich takliflar soni 29 tani moliyalashtirilgan mablag' miqdori **11307737,8** ming so'mni tashkil etgan, 2023 yilda takliflar soni 30 tani ajratilgan mablag' qiymati **25850000,0** ming so'mni tashkil etgan. 2021-yilda asosan Hududiy ichki yo'llarga **245182,6** ming so'm mablag' ajratilgan. 2022 yilda esa Hududiy ichki yo'llarga 4ta loyiha uchun **2441187,8** ming so'm ajratilgan, Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlash 19 ta loyihaga **8075794,4** ming so'm, Sog'liqni saqlash muassasalarini ta'mirlash va jihozlash uchun jami 3 ta loyihaga **2719607,2** ming so'm ajratilgan va boshqalar. 2023 yilda eng ko'p mablag' ajratilgan soha Umumta'lim maktablarini ta'mirlash va jihozlashga 20 ta loyihaga **17200000,0** ming so'm, Hududiy ichki yo'llarga esa **2100000,0** ming so'm ajratilgan.

3-jadval

Navoiy viloyati Xatirchi tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari³

Fuqarolar tashabbusi jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar	7662000	5282096	13694020

³ <https://openbudget.uz/boards/reports>

Modern education and development

Mahalliy budjetining yil boshiga shakllangan Erkin qoldiq mablag'lari		0	0	0
Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar		1257400	8932709.1	2603511.4
Shu jumladan	Erkin qoldiq mablag'lari	57500	1294400	914000
	Daromadlarning hisobot choraklari yakunlari bo'yicha aniqlanadigan prognozdan oshirib bajarilgan qismi	1199900	1850000	718010
	Iqtisod qilingan mablag'lar	0	0	0
Qo'shimcha ajratilgan	PQ-5250ga asosan	0	0	0
	PQ-409ga asosan	0	7200000	0
	PQ-117ga asosan	0	5663453.2	0
Jami ajratiladigan mablag'lar		8919400	32972354.3	27197269.9

Navoiy viloyati Xatirchi tumanida Fuqarolar tashabbusli jamg'armasi mablag'larining shakllanish manbalari 2021-2023 yil tahlillari .Ushbu ko'rsatkich 2021 -yilda quyidagi natijani qayd etgan .Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar **7662000,0** ming so'm ajratilgan .2022 -yilda quyidagi natijani qayd etgan .Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar **5282096,0** ming so'm , Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha

manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar **8932709.1** ming so'm ajratilgan .2023 yilda Tuman mahalliy budjeti tasdiqlangan umumiy xarajatlarning 5 foiz qismi miqdorida ajratilgan mabag'lar **13694020,0** ming so'm ,Tuman mahalliy budjeti qo'shimcha manbalarning 30 fozi miqdorida ajratiladigan mablag'lar **2603511,4** ming so'm ajratilgan

4-jadval

**Navoiy viloyati Xatirchi tumani tashabbusli budjetlashtirish
natijasida amalga oshirilgan loyihalar tarkibi⁴**

T/r	Tadbirning qisqacha mazmuni (sohasi)	Jami to'plagan ovozlar soni	Moliyalashtirish uchun ajratilgan mablag' miqdori (ming so'm)
2021-yil			
1.	10-maktabning tom qismini, eshik deraza romlarini almashtirish, issiqlik tizimini almashtirish,xonalarning pol va leloniumini almashtirish	5100	950000.0
2.	4-maktabning 9 dona isitish bug' qozonini almashtirish, 11 dona o'quv xonalaridagi doskalarini ,50 dona parta, 100 dona stul, yangisiga almashtirish,15 dona komp'yuter jamlanmasi, 8 ta	4976	340500.0

⁴ <https://openbudget.uz/boards/reports>

	o'quv xonasini pol qismini liloniumlarini almashtirish, o'quv laboratoriya jixozlari bilan ta'minlash, kutubxonani kompyuter bilan ta'minlash.		
3.	33-maktabga 4 dona isitish qozonini almashtirish hamda issiqlik tizimini qisman almashtirish	1926	495000.0
4.	13-maktabga 5 dona katyol (3 dona KOK-25, 2 dona KSKV-100) 100 metr kurgon devor, 500 m2 lilonium, 50 dona MDF sinf eshiklari, 100 dona lampalar.	1572	234000.0
5.	51-maktabning isitish tizimini va 7 isitish qozonini almashtirish, eski binini 12 ta o'quv xonasini to'liq pol qismini almashtirish va shu xonalarni abshivka qismini to'liq almashtirish, eski binoni old qismini beton qoplama qilish, deraza va eshiklarini qisman almashtirish, ko'mir xonanasini yangi qurish, pajarani xavuz yangi qurish,	1382	309000.0

Modern education and development

	kimyo va fizika laboratoriya jixozlari bilan ta'minlash		
6.	8-maktab atrofi temir panjara bilan to'silmagan, ko'mirxona ta'mirtalab, laboratoriya xonasi umuman jihozlanmagan.	1121	211000.0
7.	81-maktabni zabor (agrajdeniya) bilan o'rash.	1117	347716.2
8.	Boshqa tadbirlar	11085	2886388.8
9.	Jami :	28279	5773605.0
10.			
2022-yil			
1.	Zarbdor MFY ichki yo'llarini kapital ta'mirlash va asfalt qilish 10km qismini O'rtavul, Do'rmon, Yuzavul qishloqlarini	7501	1000000.0
2.	10-maktab Sinf xonalarini pol qismini lenolum qilish, Maktab xonalarini yoritish chiroqlarini zamonaviy yoritgichlarga almashtirish	7206	1200000.0
3.	Zarbdor MFY Do'rmon qishlog'I ichki yo'llariga tosh tashlash va asfalt yotqizish	7132	1000000.0
4.	18-sonli maktabning isitish tizimini to'liq	6790	1200000.0

	ta'mirlash 6 dona isitish bug' qozonini yangilash , mini sport maydoniga qoplama to'shash		
5.	15-maktab "Soyasini toptamaslik uchun uchun muallimdan yetti qadam ortda yur", 1 maktab o'quvchilarini va uyushmagan yoshlar o'rtasida sportni rivojlantirish maqsadida maktab hududidan 20x40 o'lchamli sun'iy qoplamali futbol maydonini quroish	6165	1200000.0
6.	Navoiy viloyati xatirchi tumani XTBga qarashli 81-sonli umumta;lim maktabiga 96 o'rinli qo'shimcha bino qurish hamda A va B blokning issiqlik tizimini yangilash	4935	1200000.0
7.	Xatirchi tumani 11-sonli maktab hududini temir panjaralar bilan chegaralash	4583	1200000.0
8.	23-maktabning eski binosi yaroqsiz holda uning o'rniga 96 o'rinli o'quv binosini qurish	4003	1200000.0

Modern education and development

9.	Xatirchi Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumining faollar zalini 100 o'rinli teatr stullari hamda tadbirlar o'tkazish uchun majlislar 3 dona stoli va 6dona stul olish, 11x15 m gilam ,2 dona konditsioner	3491	800000.0
10.	29-oilaviy poliklinika mavjud binosini joriy ta'mirlash qo'shimcha 50qatnovli bino qurish	2767	700000.0
11.	Tuman markaziy shifoxonasi qabul bo'limini "Emergance department" ga aylantirish	2625	1200000.0
12.	30-maktabda sun'iy qoplamali futbol maydonchasini qurish ,Voleyball va Basketball maydonchalari va kutubxona qurish	2020	900000.0
JAMI :		59218	12800000.0
2023yil			
1.	Abu Ali ibn Sino Nomidagi jamoat salomatligi texnikumini kapital ta'mirlash	6849	1200000.0

Modern education and development

2.	Xatirchi tumanidagi 36-sonli maktabga 80-orinli oshxona qurish	6355	900000.0
3.	Xatirchi tuman 30-umumiy o'rta ta'lim maktabida 96-o'rinli o'quv binosini qurish ,1-4 sinf o'quvchilar uchun oshxona qurish	6212	1200000.0
4.	4-maktab ma'naviy ma'rifiy tadbirlarni o'tkazish uchun 280 o'rinli faollar zalini qurish	5770	900000.0
5.	51-maktabga 96-o'inli yangi bino qurish	5609	1200000.0
6.	92-maktabda qo'shimcha 96 o'ringa mo'ljallangan yangi o'quv binosi va sport zalini qurish	5597	1200000.0
7.	Zaribdor MFY Zartepa qishloqlari yo'llarini 2,5 km yo'lini asfaltlashtirish	5511	1200000.0
8.	10-maktab oshxonasini umumiy ta'mirlash	5435	700000.0
9.	Xatirchi pedagogika kolleji sun'iy qoplamali futbol maydonini qurish	4954	500000.0
10.	A.Navoiy MFY dagi Ibn Sino OSHP binosini	4913	800000.0

	ta'mirlash va yangi bino qurish		
11.	Boshqa tadbirlar uchun	33939	8900000.0
	JAMI :	96098	18700000.0

Navoiy viloyati Xatirchi tumanida 2021- yilda 8 ta tadbir amalga oshirilgan bo'lib jami 28279 ta ovoz yig'ilgan .10-maktabning tom qismini, eshik deraza romlarini almashtirish, issiqlik tizimini almashtirish,xonalarning pol va leloniumini almashtirish uchun jami 5100 ovoz yig'ilgan va ushbu loyihaga **950000,0** ming so'm ajratilgan ,8-maktab atrofi temir panjara bilan to'silmagan, ko'mirxona ta'mirtalab, laboratoriya xonasi umuman jihozlanmagan ushbu loyiha uchu 1121 ta ovoz to'plagan bo'lib moliyalashtirish summasi **211000,0** ming so'mni tashkil etgan . **2022 yilda jami to'plangan ovozlar soni 59218 tani tashkil qilmoqda.2023-yilda jami 96098 ta ovoz to'plangan bo'lib jami 18700000,0** ming so'mmoliyalashtirilgan .2023 yilda asosiy loyihalar Maktab binolarini ta'mirlash ,oshxona qurish ,yangi bino qurish ,sport zallarini ta'mirlash va qurishdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, Tashabbusli byudjetlashtirishfuqarolarning takliflarini hisobga olgan holda turli ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini hal qilish uchun mahalliy byudjet mablag'larining bir qismini taqsimlash va bu mablag'larini sarflash yo'nalishlarini aniqlash bo'yicha ularning bevosita ishtirokida qarorlarni qabul qilishga xizmat qilmoqda. Navoiy viloyati Xatirchi tumani 2021-2023-yillardagi tashabbusli byudjet loyihalarini ko'rib chiqish jarayonida shunday xulosaga keldik.Asosiy muammolar Xalq ta'lim sohasiga , Yo'l-qurilish sohasi bilan bog'liq muammolar,demak biz asosiy e'tiborni ushbu sohalarga loyihalarga moliyalashtirish summasini oshirishimiz kerak ekan. Ushbu tashabbusli byudjet loyihalari bizning Xatirchi tumani misolida oladigan bo'lsak, Loyihalar soni, moliyalashtirish summasi yildan yilga oshgan va fuqarolamizning ushbu jarayonga befarq emasligi ko'rinib turibdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ваҳобов АВ, Маликов ТС. Молия. Дарслик/Тошкент Молия институти. Тошкент:“Шарқ. 2010;804.
2. Malikov, T., and Haydarov NH. Byudjet. "O‘quv qo‘llanma." Toshkent:“Iqtisod-moliya 84 (2008).
3. TS Malikov, O Olimjonov. Moliya. - O 'quv qo 'llanma. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018
4. Malikov T, Haydarov N. Budjet daromadlari va xarajatlari. O‘quv qo‘llanma, Toshkent:“IQTISOD-MOLIYA. 2007.
5. Маликов ТС. Ҳайдаров НҲ “Молия: умумдавлат молияси”. Ўқув қўлланма. 2009.
6. Malikov TS. Byudjet-soliq siyosati. T.:“Iqtisod-moliya. 2019.
7. Malikov, T. S., & Olimjonov, O. O. (2019). Moliya: Darslik.
8. Malikov T, Haydarov N. Budjet: tizimi, tuzilmasi, jarayoni. O‘quv qo‘llanma, Toshkent “IQTISOD-MOLIYA. 2008.
9. Ўроқов У. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. Т. 2017
10. У Ўроқов. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишнинг устувор йўналишлари- Science and Education, 2022
11. У Ўроқов, Д Ускенбаева. Ўзбекистонда ташаббусли бюджетни жорий этишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари - Science and Education, 2022
12. Ўроқов У, Иргашев И, Ғайбуллаев О. Фуқаролар иштирокидаги маҳаллий бюджет. 2022
13. UY O'roqov, JA Yomg'Irov. Mahalliy byudjetlar barqarorligini ta'minlash masalalari - Central Asian Research Journal for Interdisciplinary ..., 2022
14. Ўроқов УЮ. Маҳаллий бюджетлар шаффофлиги ва очиқлигини таъминлашнинг устувор йўналишлари. Бизнес-Эксперт журнали. 2020;4.

15. Ўроқов У. Ғайбуллаев О. Ўзбекистон Республикасида бюджет тизими ва жараёни: ўқув қўлланма. Тошкент: Baktria press. 2016.
16. Уроков У. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишга оид назарий қарашлар. Республика илмий-амалий конференция. ТМИ 2020.
17. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи кўрсаткичлар. 2020
18. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромадларини шакллантиришнинг самарали йўллари. 2017
19. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар даромад базасини кенгайтириш масалалари. Республика ўқув юртлараро конференция тўплами. ТМИ-2009 йил (Vol. 18).
20. Ўроқов У. Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг замонавий муаммолари. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. ТМИ 2022 йил.
21. У Ўроқов.Маҳаллий бюджетлар молиявий мустақиллигини оширишнинг ҳуқуқий асослари.- Science and Education, 2023
22. G'aybullayev O, O'roqov U. O'zbekiston Respublikasida budjet tizimi va jarayoni. O'quv qo'llanma. T.: Baktriapress. 2016;168.
23. Xaydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O'quv qo'llanma. Toshkent: Akademiya. 2007.
24. Хайдаров НХ. Маҳаллий бюджетлар: муаммо ва инновацион ечимлар. Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2020.
25. Хайдаров Н. Доходы местных бюджетов и пути их укрепления.“Молия” илмий журнали. 2022.
26. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетларнинг даромад манбалари. халқаро илмий-амалий конференция 2022.
27. Хайдаров Н. Маҳаллий бюджетлар даромадини барқарорлаштириш йўллари. халқаро илмий-амалий конференция мақолалар тўплами (Vol. 2022).

28. IB Masharipov. Relevance of civil society in the modern world, attitude and solutions. International Journal of Inclusive and Sustainable Education 202